

(Boll) kalbėjo apie latvių ir lybių kalbų leksinių reikšmių suartėjimą, O. Bušas (Ryga) svarstė, kuriai kalbai ar tarmai priskirtinas S. Grūnavo „Tēve mūsu“ tekstelis. S. Ambrazas ir V. Zinkevičius (Vilnius) bendrame pranešime kėlė istorinio lietuvių kalbos žodyno svarbą, senųjų raštų kompiuterizavimo būtinumą.

Baigiamajame plenariniame spalio 9 d. posėdyje daug dėmesio skirta baltiškiems hidronimams: W. P. Schmidas (Getingenas) kalbėjo apie jų išskirtinę reikšmę Europos senosios hidronimijos vaizdui, J. Otkupščikovas (Sankt Peterburgas) iškėlė daugybę nežinomų Okos baseino baltiškų upėvardžių. T. Mathiasenas (Oslos) pranešime žvilgterta į baltų gramatinės terminologijos istoriją, I. Druvietė (Ryga) aptarė kalbos situaciją Latvijoje XVI–XVII a.

Kongreso pranešimų tezių leidinyje¹ rasime ir tezes tų mokslininkų, kurie negalėjo atvykti į kongresą: A. Breidaks (Rīga), Ziemeļlatgales izlokšņu nominālo un verbālo galotņu -e, -o vēsture (p. 26t.); S. Christen (Bernas), Dēl pašalio vietininkų M. Daukšos Postilėje (p. 32t.); S. Lagdiņa (Rīga), Refleksīvie verbi un refleksīvās konstrukcijas 16. un 17. gs. latviešu rakstu valodā (p. 81t.); J. Pawela (Poznanė), Georgo Elgerio žodyno „Dictionarium Polono-Latino-Lottavicum“ (1683) vaidmuo latvių kalbos standartizacijos procese (p. 111t.); J. Sīlis (Rīga), Sociolinguistic functions of the 16th and 17th century Latvian language existence forms (p. 126t.); K. Szcześniak (Gdańsk), Names of settlements on the contemporary maps (p. 134); В. Н. Топоров, Из старолитовского мифологического ономастикона (*Chaurirari*), p. 139t.). Tezes atsiuntė, bet kongreso, deja, nesulaukė netikėtai iš mūsų tarpo pasitraukęs G. A. Klimovas (Maskva): G. A. Klimov, On some extra-Indo-European parallels of Baltic vocabulary (p. 74).

Kongresą rengė Vilniaus universiteto Baltų filologijos katedra, talkinama kolegų iš VU Lietuvių kalbos bei Bendrosios kalbotyros katedrų ir Lietuvių kalbos instituto. Iš viso Kongrese perskaityta 70 pranešimų (buvo numatyta 78). Pranešėjai suvažiavo iš 13 valstybių. Kongresas įgali-

no susidaryti apytikrį vaizdą apie baltų kalbotyros tyrimus visame pasaulyje. Vienuose kraštuose baltistikos tradicijos apsilpo, kituose sustiprėjo, randasi naujų baltų kalbotyros židinių ir originalių požiūrių, gana aktyviai reiškiasi naujoji baltistų karta. Daug ką sako jau vien tai, kad šiuo metu pasaulyje leidžiami net trys baltistiniai žurnalai (Lietuvoje, Lenkijoje ir Italijoje) ir vienas tęstinis leidinys Latvijoje. Didėjantį susidomėjimą baltistika parodė ir sausakimšos VU Filologijos fakulteto auditorijos, kuriose vyko Kongreso sekcijų darbas, bei gyvos diskusijos.

Kongreso metu buvo pristatyti naujausi baltų kalbotyros leidiniai, o po Kongreso surengta ekskursija į literatūrines Anykščių apylinkes.

Bonifacas Stundžia

KONSTANTINAS KARULIS

1997 m. lapkričio 3 d. Latvija neteko žymaus kultūros veikėjo, kalbininko, žurnalisto Konstantino Karulio, labai spalvingo žmogaus, kurio biografijoje ryškiai įsipynė jo tėvynės didieji dvidešimtojo amžiaus įvykiai.

K. Karulis gimė 1915 m. vasario 10 d. Rygoje, tramvajaus tarnautojo šeimoje. 1932 m. baigęs gimnaziją, 1932–42 m. Latvijos universitete stu-

¹ VIII tarptautinio baltistų kongreso „Baltų kalbos XVI ir XVII amžiuje“ pranešimų tezės, 1997 m. spalio 7–9 d., Vilnius: Vilniaus universitetas, Baltų filologijos katedra, 1997, 152 p.

dijavo teisę. Dar gimnazistas pradėjo dirbuotis ir žurnalistikos srityje. Devyniolikametis jaunuolis išleidžia pirmąją savo knygą „Lėktuvas“ (Lidmašīna, Rīga, 1934). 1933 m. pasirodo pirmieji K. Karulio darbai iš stenografijos srities.

Antrojo pasaulinio karo metais K. Karulis mokytojauja Lauberės, Birzgalės pradinėse mokyklose. 1944 m. jis mobilizuojamas į garsųjį Latvijos legioną. Keletą metų praleidžia Tolimųjų Rytų lageriuose. Vos grįžęs iš lagerio, 1947 m. baigia Latvijos universiteto Teisės fakultetą. 1947–50 m. dirba Latvijos Mokslų akademijoje juriskonsultu. 1950–57 m. dėsto įvairiuose kursuose stenografiją. 1957–64 m. dirba Latvijos MA Kalbos ir literatūros institute. 1959 m. apgina kandidatinę disertaciją „Latvių kalbos stenografijos lingvistiniai elementai“. Be dviejų stenografijos vadovėlių, stenografijos klausimais jis yra paskelbęs keliasdešimt straipsnių.

1964–75 m. K. Karulis darbavosi Latvijos MA Fundamentaliojoje bibliotekoje.

K. Karulį labai domino latvių raštijos ir apskritai rašto istorija. Čia reikėtų paminėti jo knygas: „Senieji ir dabartiniai raštai“ (Senie un mūsdienu raksti, Rīga, 1956), „Raštas ir rašymo priemonės tūkstantmečiais“ (Raksts un rakstīšanas līdzekļi gadu tūkstošos, Rīga, 1962), „Latvių knyga šimtmečių raidoje“ (Latviešu grāmata gadsimtu gaitā, Rīga, 1967), „Janis Reiteris ir jo vertimas“ (Jānis Reiters un viņa tulkojums, Rīga, 1986). Spaudai jis parengė ir svarbų raštijos paminklą, pirmąją mokslo populiarinimo knygą latvių kalba, Gothardo Frydricho Stenderio (Vecais Stenders) „Aukštosios gudrybės knyga“ (Augstas gudrības grāmata, Rīga, 1988).

Baltų kalbotyros istorijoje K. Karuliui garbingą vietą laidos jo dviejų tomų „Latvių eti-

mologijos žodynas“ (Latviešu etimoloģijas vārdnīca, I–II, Rīga, 1992). Tai pirmais toks išsamus latvių kalbos etimologinis žodynas (jo apimtis per 1300 puslapių). Žinoma, jam gera paspartis buvo Janio Endzelyno etimologijos pastabos „Karlio Miūlenbacho latvių kalbos žodyne“ (K. Müllenbacha Latviešu valodas vārdnīca, I–IV, Rīga, 1923–1932). Tačiau K. Karulis savo veikale apibendrina gausius naujausius latvių ir apskritai baltų kalbų etimologinius tyrinėjimus, daug kur juos papildė savo originaliais aiškinimais. Žodyne taip pat išspausdinta plati studija „Indoeuropiečių kalbos ir etimologija“ (Indoeiropiešu valodas un etimoloģija). Žodyno rankraštį recenzavo Simas Karaliūnas ir Vladimiras Toporovas. Žodyno mokslinis redaktorius – Sankt Peterburgo kalbininkas Nikolajus Andrejevas. Šis veikalas kartu su kitais K. Karulio latvių kalbos leksikos tyrinėjimais 1993 m. buvo apgintas kaip habilituoto daktaro disertacija.

K. Karulis buvo ir vienas iš bendrinės latvių kalbos žodyno (Latviešu valodas vārdnīca, Rīga, 1987) autorių.

Net ir paskutiniu metu gyvenimo dešimtmečiu K. Karulis nepamiršo savo pirmosios meilės žurnalistikos. Su didžiausiu įdomumu mes skaitėme jo prisiminimus apie Antrojo pasaulinio karo išvakarėse praleistas dienas Berlyne, apie prieškarinio Rygos žydų spalvingą gyvenimą ir kt.

1994 m. K. Karulis buvo išrinktas Latvijos Mokslų akademijos garbės nariu. Už nuopelnus savo gimtosios šalies kultūrai jis buvo apdovontas Trijų žvaigždžių ordinu. Palaidotas Rygoje, Miško kapinėse.

Nuoširdi draugystė Konstantiną Karulį siejo su žymiojo Maskvos baltisto Vladimiro Toporovo šeima. Gerų draugų jis turėjo ir Lietuvoje.

Algirdas Sabaliauskas